

Obilježja spola i roda u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na kaznena djela silovanja i nasilničkog ponašanja u obitelji

Škorić, Marissabell

Source / Izvornik: **Temida, 2013, 16, 33 - 53**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.2298/TEM1301033S>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:952380>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Obilježja spola i roda u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na kaznena djela silovanja i nasilničkog ponašanja u obitelji

MARISSABELL ŠKORIĆ*

U radu je riječ o tome (pre)poznaju li norme kaznenog prava obilježja spola s aspekta počinitelja/ice i/ili žrtve kaznenog djela te ima li spol ikakvu ulogu u kaznenom pravu. U tu svrhu analizirane su odredbe Kaznenog zakona RH i statistički podaci o ukupnom kriminalitetu u RH i odnosom između muških i ženskih počinitelja kaznenih djela. Statistički podaci pokazuju kako muškarci čine znatno više kaznenih djela od žena te da se žene i muškarci razlikuju i prema tipu kaznenih djela čijem počinjenju su skloni. Žene kao počiniteljice kaznenih djela koja u sebi sadrže element nasilja, javljaju se iznimno rijetko. Istodobno, žene su često žrtve nasilnih kaznenih djela čiji počinitelji su muškarci, što nas dovodi do pojma rodno uvjetovanog nasilja. Iako su na normativnom planu u RH učinjeni znatni pomaci u definiranju i sankcioniranju rodno zasnovanog nasilja, u praksi su još uvijek vidljivi rodni stereotipi kada su u pitanju seksualni delikti, te smo svakodnevno svjedoci obiteljskom nasilju. Sve to upućuje na zaključak kako je nužno i dalje ulagati napore kako bi se otklonile sve zapreke koje sprječavaju promjene društvenih odnosa i osigurala ravnopravnost spolova ne samo de jure već i de facto.

Ključne riječi: spol, rod, rodno uvjetovano nasilje, Kazneni zakon Republike Hrvatske.

* Dr Marissabell Škorić je docentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.
E-mail: skoric@pravri.hr

Uvod

Ravnopravnost spolova jedno je od temeljnih ljudskih prava koje se ni u jednoj civiliziranoj zajednici više ne dovodi u pitanje i koje je proklamirano u svim relevantnim međunarodnim dokumentima.¹ No, unatoč proklamiranoj ravnopravnosti svakodnevno smo suočeni s izazovima uklanjanja zapreka koje sprječavaju ostvarenje te ravnopravnosti ne samo *de jure*, već i *de facto*. Promatrajući odnos žena i muškaraca kroz povijest vidljivo je kako su se njihove uloge mijenjale i razlikovale u pojedinim kulturama, no nije poznato društvo u kojem su žene imale veću moć (Giddens, 2006: 467). Tako i danas, bez obzira na dosegnuti stupanj razvoja civilizacije, u većini država ne postoji ravnoteža moći između muškaraca i žena. To je vidljivo u nizu područja, primjerice, položaju na tržištu rada ili zastupljenosti u procesu donošenja političkih odluka, a jedan od najznačajnijih pokazatelja neravnopravnog položaja žena zasigurno je sadržan u učestalosti različitih oblika nasilja nad njima.² Nasilje nad ženama danas je široko rasprostranjeni oblik kršenja ljudskih prava, koji je prešao sve zemljopisne, kulturne, političke, društvene i ekonomske granice i postao globalni problem. Ono ostavlja duboke psihološke i zdravstvene posljedice na samoj žrtvi, ali i njezinoj obitelji i društvu u cijelini.³ Kako je prepoznato da je najvažniji prediktor ovog nasilja spol, odnosno rod,⁴ a brojna istraživanja i statistike govore o nadzastupljenosti

¹ Na međunarodnoj razini usvojeno je niz dokumenata u kojima se proklamira ravnopravnost spolova. Od Opće deklaracije o ljudskim pravima, Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i niza drugih dokumenata, pa do najnovije Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, usvojene 2011. godine.

² O rezultatima znanstvenog istraživanja o odnosu javnosti prema različitim oblicima rodne (ne) diskriminacije u Republici Hrvatskoj vidi Kamenov, Galić, 2011: 9–269.

³ Izostanak očekivane pomoći i dugotrajna izloženost psihičkom, fizičkom i seksualnom nasilju može u konačnici dovesti do toga da žena usmrti zlostavljača te od žrtve postane počiniteljica kaznenog djela. O tzv. sindromu zlostavljane žene vidi Nikolić-Ristanović, 1996: 43-59; Nikolić-Ristanović, 2000; Škorić, Debeljak, Karlavaris Bremer, 2011: 299-330.

⁴ U RH pojmovi spola i roda nisu dovoljno razjašnjeni i često se koriste kao sinonimi. Ne ulazeći u dublju analizu ovih pojmova i opravdanosti njihova razlikovanja, za potrebe ovog rada pojam *spola* odnosi na biološke razlike između žena i muškaraca, dok se *rod* odnosi na one razlike između muškaraca i žena koje su posljedica društvene okoline i odgoja.

upravo ženskog spola kao onoga nad kojim se vrši nasilje, o nasilju nad ženama danas se govori u kontekstu rodno uvjetovanog nasilja.⁵

Prvi međunarodnopravni dokument u kojem se govori o rodno uvjetovanom nasilju bila je Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama, koja u svojoj preambuli priznaje kako se *kroz nasilje nad ženama očituje povijesna nejednakost u odnosima moći između muškaraca i žena*, a nasilje nad ženama definira kao *bilo koji čin nasilja zasnovanog na spolnoj/rodnoj osnovi koji rezultira ili može rezultirati fizičkom, spolnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili oduzimanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu* (čl. 1).⁶ Problem rodno uvjetovanog nasilja prepoznat je i u europskom pravnom prostoru.⁷ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, usvojena u Istanbulu u svibnju 2011., važan je pravni instrument kojim se stvara sveobuhvatni pravni okvir za zaštitu žena od svih oblika nasilja i diskriminacije te ukazuje na povezanost rodno uvjetovanog nasilja i rodne ravnopravnosti.⁸

S obzirom na navedeno, cilj je ovog rada pokazati kako spol ima određenu ulogu kada ga promatramo u kontekstu ukupnog kriminaliteta i vrste počinjenih kaznenih djela te odgovoriti na pitanje kakva je uloga kaznenog prava u dokidanju rodno uvjetovanog nasilja.

⁵ Rodno uvjetovano nasilje može biti usmjereno i prema ženama i prema muškarcima, a na osnovi njihova spola i/ili društveno konstruiranih rodnih uloga. Kako su, zbog postojećeg nejednakog odnosa moći između žena i muškaraca, žene pretežito žrtve nasilnih kaznenih djela, to je razlog zbog kojeg je fokus usmjeren na njihovu zaštitu. Za definiciju rodno uvjetovanog nasilja vidi Borić, 2007: 82.

⁶ Declaration on the Elimination of Violence against Women, UN, A/RES/48/104, 20 December 1993.

⁷ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (kao i niz drugih dokumenata Vijeća Europe iz područja ljudskih prava), iako izričito ne sadrži zabranu rodno uvjetovanog nasilja, sadrži odredbe iz kojih se ta zabrana implicitno može iščitati. Više o tome vidi Radačić, 2011.

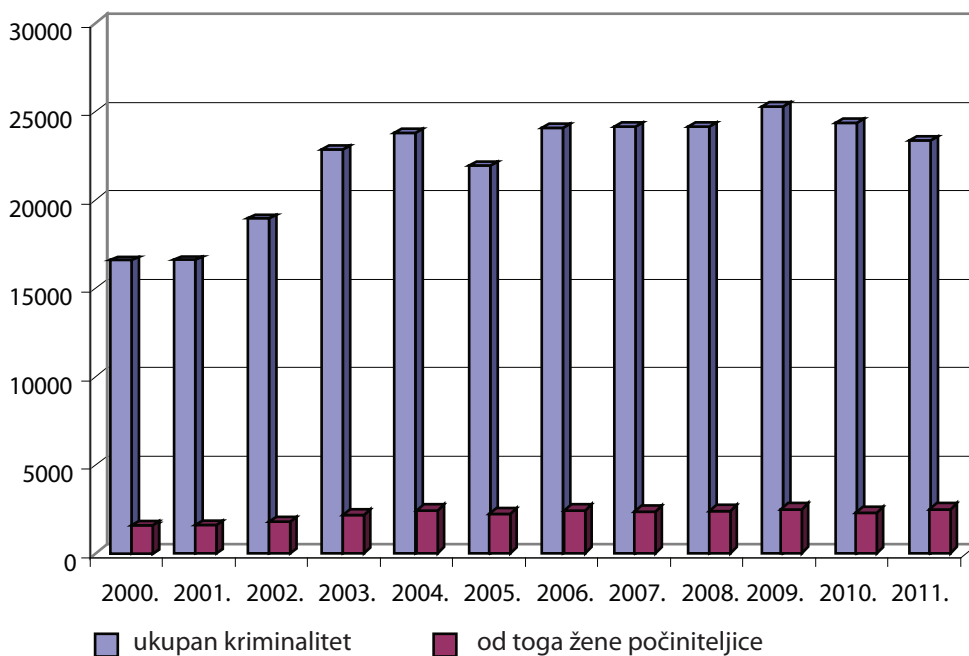
⁸ Zaključno s 27. veljače 2013. Konvenciju je potpisalo 25 država članica Vijeća Europe (među kojima su i Slovenija, Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Makedonija), dok su je tri države ratificirale (Turska, Albanija i Portugal). Konvencija će stupiti na snagu kada ju ratificira deset država od čega njih najmanje osam moraju biti članice Vijeća Europe.

Uloga spola u kaznenom pravu

Kada analiziramo norme Kaznenog zakona RH⁹, s aspekta počinitelja/ica kaznenog djela, vidimo da je u posebnom dijelu Zakona propisano gotovo tristo ponašanja koja se smatraju kaznenim djelima i da sva, osim jednoga, započinje s riječju *tko* ili riječima *službena osoba* ili *odgovorna osoba* ili drugim spolno neutralnim pojmom. Jedino kazneno djelo koje nije spolno neutralno je jedan od oblika kaznenog djela usmrćenja kojeg može počiniti samo osoba ženskog spola i to isključivo majka djeteta.¹⁰ U ovom slučaju obilježje spola je olakotna okolnost i upravo činjenica da je riječ o ženi-majci djeteta, uz ispunjenje drugih zakonom propisanih pretpostavki, ovo kazneno djelo čini privilegiranim. Jednako tako, norme kaznenog prava ne prepoznaju obilježja spola niti s aspekta žrtve kaznenog djela. U Kaznenom zakonu nije propisano niti jedno kazneno djelo u kojima žrtva može biti isključivo žena, odnosno muškarac. Iz ovih podataka jasno je da norme kaznenog prava ne prepoznaju obilježja spola niti s aspekta počinitelja/ice kaznenog djela, niti s aspekta žrtve kaznenog djela. No, iako su norme kaznenog prava spolno neutralne, općepoznato je kako spol ima određenu ulogu kada ga promatramo u kontekstu ukupnog kriminaliteta. Naime, brojna istraživanja pokazuju kako postoje određene specifičnosti, odnosno razlike, između muškog i ženskog kriminaliteta.

⁹ Novi Kazneni zakon RH stupio je na snagu 1. siječnja 2013., Narodne novine, 125/11, 144/12.

¹⁰ U većini zakonodavstava ovo kazneno djelo poznato je pod nazivom čedomorstvo. U novom Kaznenom zakonu RH više se ne koristi taj pojam te je njegov sadržaj sada obuhvaćen kaznenim djelom usmrćenja (vidi čl. 112 st. 2.).

Grafikon 1. Ukupan kriminalitet u RH u razdoblju od 2000–2011.

Analizirajući ukupan kriminalitet u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2000–2011. možemo zaključiti kako kriminalitet, s obzirom na spol, pokazuje znatne razlike. Žene u ukupnom kriminalitetu u RH sudjeluju prosječno s oko 10%.¹¹ Statistički podaci drugih država o udjelu žena u ukupnom kriminalitetu pokazuju kako se stopa ženskog kriminaliteta kreće do najviše 20% ukupnog kriminaliteta.¹² Druga značajka kriminaliteta žena je da se kod pojedinih kaznenih djela one rijetko ili uopće ne pojavljuju kao počiniteljice, dok kod drugih kaznenih djela udio žena počiniteljica znatno premašuje 10%. Prema podacima za 2011. godinu kaznena djela kod kojih se uočava manji udio žena su, primjerice, kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (1,63%), nasilničkog ponašanja (2,88%), napada na službenu osobu (3,35%), teške tjelesne ozljede (3,59%), iznude (4,34%), teške krađe (4,37%), ubojstva (4,7%), razbojništva (5,18%). Štoviše, među počiniteljima pojedinih kaznenih djela žena uopće nema. Primjerice, od 51 počinitelja kaznenog djela silovanja

¹¹ Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude, Statistička izvješća, 2000.-2012., Državni zavod za statistiku, Zagreb.

¹² European Sourcebook of Crime and Criminal Justice, 2010., dostupno na: http://europeansourcebook.org/OB285_full.pdf

u 2011. godini niti jedan nije ženskog spola. S druge strane, iznadprosječan udio žena karakterističan je, primjerice, kod kaznenog djela sprječavanja i neizvršenja mjera za zaštitu djeteta i maloljetne osobe, gdje udio žena iznosi 53,57%, zatim kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe, gdje žene sudjeluju s 35,22%,¹³ zlouporabe čeka i kreditne kartice (33,33%), podvođenja (33,33%), pronevjere (32,35%), klevete (32,25%), uvrede (29,26%), zlouporabe položaja i ovlasti (28,08%), prijevare (20,10%).

Iz navedenih podataka možemo zaključiti kako žene čine znatno manje kaznenih djela od muškaraca i da među kaznenim djelima, koje žene natprosječno čine, prevladavaju ona čije počinjenje ne uključuje uporabu nasilja.¹⁴ Prema tome, osim što muškarci čine više kaznenih djela od žena, žene i muškarci razlikuju se i prema tipu kaznenih djela čijem počinjenju su skloni. Žene kao počiniteljice kaznenih djela koja u sebi sadrže element nasilja, bilo fizičkog bilo seksualnog, javljaju se iznimno rijetko. Istodobno, upravo su žene u većini slučajeva žrtve nasilnih kaznenih djela, posebice nasilničkog ponašanja u obitelji i silovanja.

Počinitelji i žrtve kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji

Postojanje nasilja unutar obiteljska četiri zida dugo se vremena negiralo. Nakon što se priznalo da se realnost obiteljskog života razlikuje od idealne slike obitelji koju karakterizira ljubav i sigurnost, te da obitelj može biti mjesto u kojem caruje nasilje jačeg nad slabijim, moćnog nad nemoćnim i, kako pokazuju statistički podaci u većini slučajeva, muškarca nad ženom, trebalo je proći još dosta vremena da obiteljsko nasilje prestane biti privatni problem žene i da društvo stvori pretpostavke za njegovo kažnjavanje.

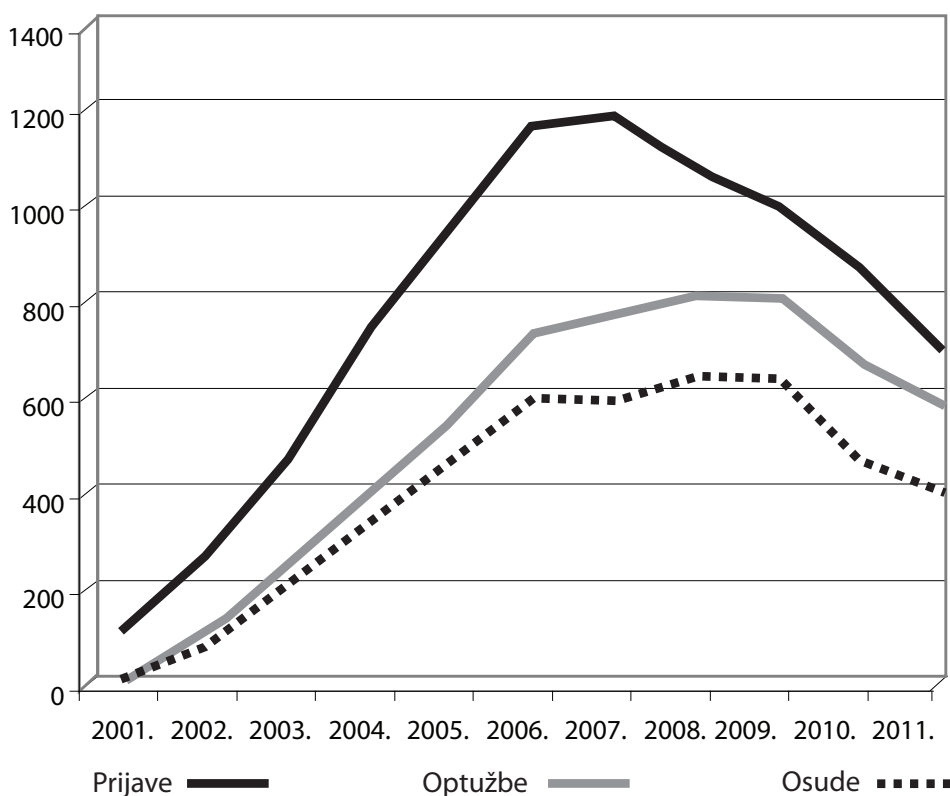
Nasilničko ponašanje u obitelji, kao samostalno kazneno djelo, u hrvatsko kazneno zakonodavstvo uvedeno je 2000. godine i glasilo je: *Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do*

¹³ Kod ovog kaznenog djela udio žena među počiniteljima iz st. 1. koji se odnosi na zapuštanje djeteta je 42,45%, dok je udio žena među onima koji djecu zlostavljaju (st. 2.) 22,80%.

¹⁴ O tome koji su razlozi da muškarci čine znatno više kaznenih djela od žena u kriminološkoj literaturi mogu se naći različitih odgovori—od utjecaja biologije do društvene i socijalne uvjetovanosti (Anderson, 2007: 42-48; Gartner, 2011: 348-384; Martinović, 2011:144-148).

tri godine.¹⁵ Tri godine kasnije donesen je Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koji predstavlja značajan korak naprijed u području razvoja i zaštite od nasilja u obitelji.¹⁶ Od tada, pa do stupanja na snagu novog Kaznenog zakona 1. siječnja 2013., nasilničko ponašanje u obitelji bilo je normirano dvostruko, i kao samostalno kazneno djelo i kao prekršaj (za aktualnu zakonsku regulativu v. *infra* poglavlje 3.).

Grafikon 2. Prijavljene, optužene i osuđene punoljetne osobe za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji u razdoblju od 2001–2011.

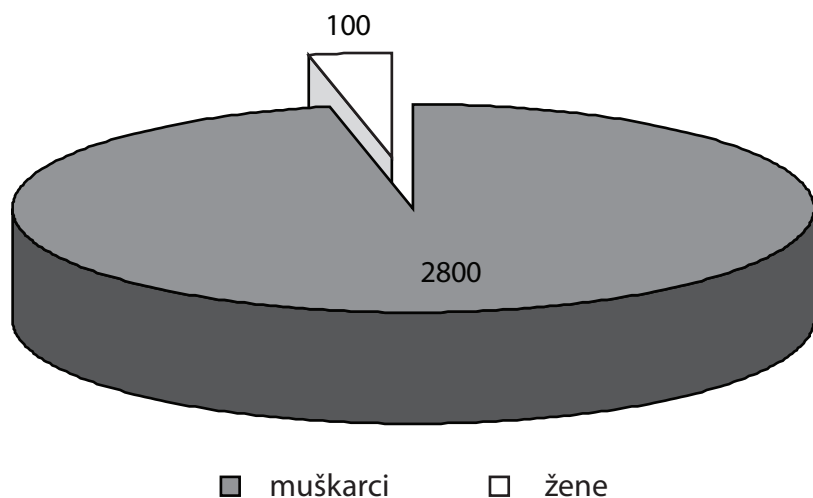

¹⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, 129/00. Kasnijim izmjenama i dopunama Kaznenog zakona nije se mijenjao sadržaj inkriminacije, već je povišen minimum i maksimum kazne zatvora na šest mjeseci, odnosno pet godina.

¹⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine, 116/03. Unatoč pozitivnih iskustava u primjeni ovog Zakona, praksa je upozoravala na potrebu osiguranja bolje zaštite za članove obitelji izložene nasilju, te je 2009. usvojen novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, 137/09, 14/2010, 60/10).

Iz podataka prikazanih u grafikonu 2 možemo zaključiti kako broj prijava, osuda i optužbi za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji raste do 2008. a onda počinje padati. Nažalost, ovi podaci ne znače da je u praksi bilo manje slučajeva nasilničkog ponašanja u obitelji. Razlog pada broja kaznenih djela je taj što se puno veći broj nasilničkih ponašanja u obitelji tretirao kao prekršaj, nego kao kazneno djelo. Broj prijavljenih i osuđenih u prekršajnom postupku zbog nasilja u obitelji u konstantnom je porastu.¹⁷ No, unatoč povećanom broju prekršajnih prijava, treba biti oprezan u odnosu na zaključak kako je i ovdje riječ isključivo o eskalaciji obiteljskog nasilja. Navedene podatke treba gledati i u svjetlu sve veće osviještenosti žrtava obiteljskog nasilja da se mogu suprotstaviti nasilju, čemu su zacijelo pridonijele brojne kampanje protiv nasilja u obitelji, koje se u posljednjem desetljeću poduzimaju na međunarodnoj i nacionalnoj razini.

Grafikon 3. Osuđene osobe za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji prema spolu u razdoblju od 2007.–2011.

Kada promatramo osuđene počinitelje kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji prema spolu možemo zaključiti kako su u RH u više od 95% slučajeva počinitelji ovog kaznenog djela muškarci. Osobe ženskog spola kao počiniteljice ovog kaznenog djela javljaju se u svega 4,5% slučajeva. Znan

¹⁷ U 2008. bilo je 10869 prijava, 2009.–11542, 2010.–13271 i 2011. bile su 14283 prijave. Počinitelji prekršaja u 2008., 2009., 2010. i 2011.

udio muškaraca među počiniteljima ovog kaznenog djela potvrđuju i brojna druga istraživanja. U Velikoj Britaniji se broj optuženih muških osoba za nasilje u obitelji posljednjih godina konstantno kreće oko 93-94%, a istraživanja u SAD također pokazuju kako je više od 90% osoba osuđenih zbog obiteljskog nasilja muškog spola.¹⁸ Istodobno, istraživanja pokazuju kako su u većini slučajeva žrtve kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji žene.¹⁹ U državama članicama Europske unije udio žena kao žrtava obiteljskog nasilja kreće se prosječno između 80-90%,²⁰ dok istraživanja u SAD pokazuju kako su u od pet slučajeva nasilja među partnerima, u njih četiri žrtve bile žene.²¹

Počinitelji i žrtve kaznenog djela silovanja

Za razliku od nasilja u obitelji, silovanje je, kao najteži oblik seksualnog nasilja, bilo propisano kao kazneno djelo još u prvim pisanim zakonskim tekstovima (Grozđanić, Rittossa, 2011: 22, 50-53). No, kako se tijekom povijesti mijenjao odnos društva prema ženama, tako se mijenjao i sadržaj ovog kaznenog djela. Kroz zadnjih dvadesetak godina u mnogim razvijenim zemljama

¹⁸ Violence against Women, Crime Report 2009-2010, dostupno na: http://www.cps.gov.uk/publications/docs/CPS_VAW_report_2010.pdf, str. 4. Family Violence Statistics, Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, 2005., dostupno na: <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/fvs02.pdf>, str. 3. Domestic Violence against Women Report, European Commission, September 2010, dostupno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf

¹⁹ U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2009. u RH bilo je 1 400 prijava koje su se odnosile na kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji. Navedenim kaznenim djelima ukupno je oštećeno 1485 osoba, od čega je 1161 (78,1%) oštećena osoba ženskog spola. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Narodne novine, 20/11, str. 6.

²⁰ Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against Women–Victim Support, European Union, 2012. dostupno na: <http://www.eige.europa.eu/sites/default/files/Violence-against-Women-Victim-Support-Report.pdf>, str. 18. Treba istaći kako navedeni rezultati ne odražavaju u cijelosti postojeće stanje u državama članicama EU, u pogledu nasilja nad ženama, zbog činjenice da dio zemalja ne vodi zasebnu statistiku o žrtvama i počiniteljima obiteljskog nasilja po spolu i njihovom međusobnom odnosu. Kako bi se dobili relevantni podaci nužno je da se podaci o obiteljskom nasilju nad ženama vode zasebno što je i preporuka Vijeća Europe (vidi Final Activity Report of the Council of Europe, Task Force to Combat Violence against Women, including Domestic Violence, 2008. i Explanatory Report to the Council of Europe on the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic violence, 2011.).

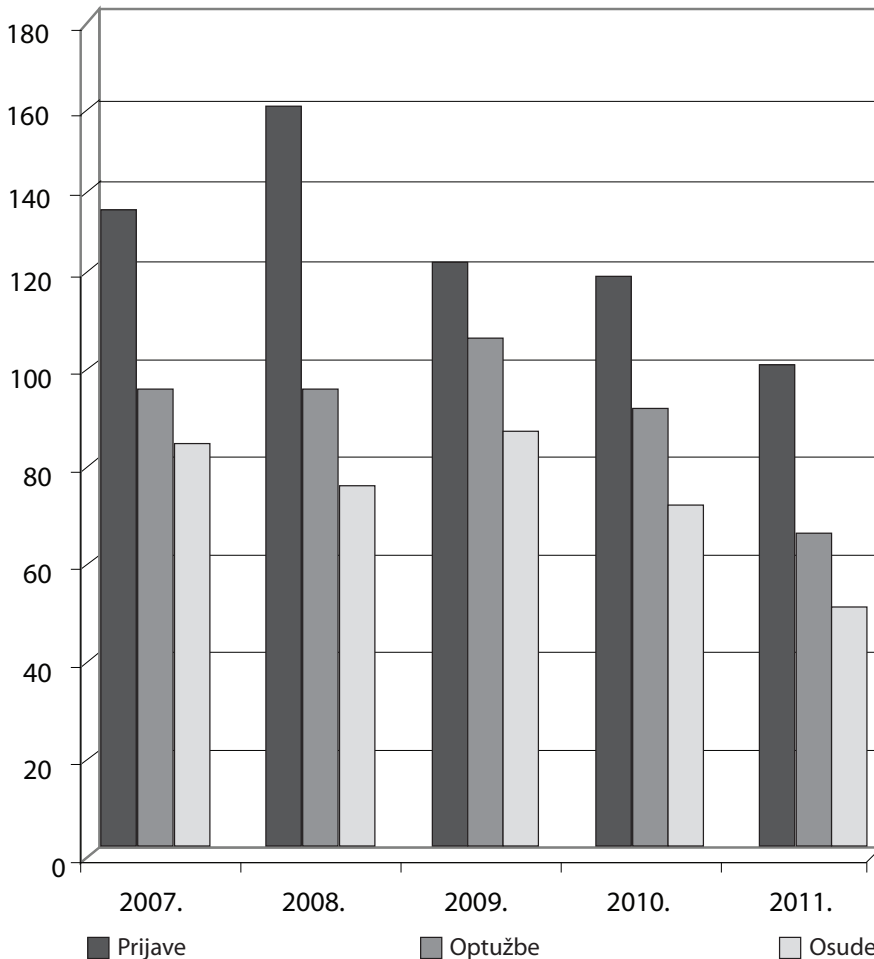
²¹ Intimate Partner Violence, 1993–2010, U.S. Department of Justice, November 2012., dostupno na <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv9310.pdf>

svijeta definicija silovanja doživjela je brojne promjene. Veliki doprinos tome dale su aktivnosti unutar Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe, gdje je usvojeno niz međunarodnih pravnih akta koji, kao i praksa Europskog suda za ljudska prava, zahtijevaju stalno usklađivanje kaznenopravnog uređenja ove materije. Danas je silovanje inkriminirano u svim državama članicama Europske unije, no definicija silovanja nije usklađena. Neke države imaju užu definiciju silovanja u odnosu na druge, pa njome pokrivaju samo prisilni spolni odnos, a ne i s njim izjednačenu spolnu radnju, te za postojanje kaznenog djela silovanja traže dokaz o fizičkom otporu žrtve.²² U RH kriminalna zona silovanja znatno je proširena od 1. siječnja 1998. godine.²³ Od tada je i kazneno djelo silovanja spolno neutralno, što znači da počinitelj kao i žrtva mogu biti i žena i muškarac, ono obuhvaća ne samo spolni odnošaj već i s njim izjednačenu spolnu radnju, te je za njegovo počinjenje irelevantno postojanje bračne ili izvanbračne zajednice.

²² O pravnoj regulativi silovanja u državama članicama Europske unije v. Feasibility Study to Assess the Possibilities, Opportunities and Needs to Standardise National Legislation on Violence against Women, Violence against Children and Sexual Orientation Violence, European Commission, 2010., dostupno na http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/daphne_feasibility_study_2010_en.pdf

²³ Kazneni zakon, Narodne novine, 110/97.

Grafikon 4. Prijave, optužbe i osude za kazneno djelo silovanja u razdoblju od 2007–2011.

Budući da je iz prikazanih podataka vidljivo da nadležna tijela, prosječno godišnje zaprimaju oko 130 prijavi za kazneno djelo silovanja, možemo zaključiti kako u statistici ukupnog kriminaliteta ono ne zauzima značajnije mjesto, jer na njega otpada manje od 1% svih prijavi.²⁴ No, ovdje nužno moramo naglasiti kako brojna istraživanja upozoravaju na to da se seksualno nasilje često ne prijavljuje te, unatoč svojoj širokoj rasprostranjenosti, ostaje nevidljivi

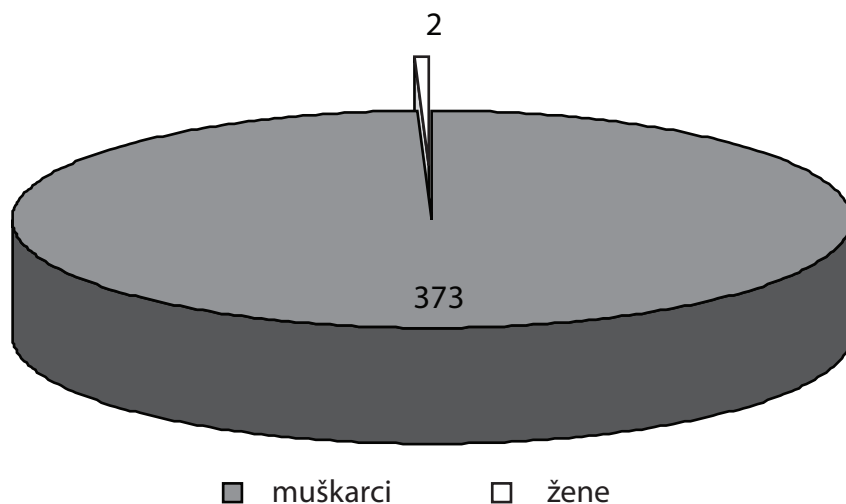
²⁴ Primjerice, u 2010. ukupno je bilo 69601 prijavi, a u 2011. godini 66874 prijavi. Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude, Statistička izvješća, 2010–2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb.

vo.²⁵ To je razlog zbog kojeg postoje znatna odstupanja u broju žrtava silovanja između službene statistike i rezultata istraživanja različitih nevladinih udruga koje se bave problematikom seksualnog nasilja.²⁶ Kao razlozi neprijavlivanja ovog kaznenog djela navode se: strah žrtve od počinitelja, strah od ponovne viktimizacije od strane nadležnih tijela, zatim strah da im nitko neće vjerovati i da će, u konačnici, društvo njih okriviti za preživljeno iskustvo. S druge strane, indikativna su, iako rijetka, istraživanja o razlozima prijavljivanja seksualnog nasilja, prema kojima su faktori koji povećavaju vjerojatnost podnošenja prijave: nepoznati počinitelj, nasilje koje se dogodilo izvan doma žrtve ili počinitelja, upotreba sile i/ili nekog oružja za zastrašivanje, te ozbiljne povrede žrtve. Ovi razlozi odgovaraju mitu o tzv. *pravom* silovanju (Schafran, 1997: 8-19). Međutim, u praksi je situacija u većini slučajeva bitno drugačija: počinitelji silovanja poznati su žrtvi, nasilje se dogodilo u domu žrtve, a uporaba sile nije bila nužna, jer je za ostvarenje nasilja bio dovoljan strah, tako da nema niti teških tjelesnih povreda. Iz prethodno rečenog možemo zaključiti kako je nužno mijenjati krive predodžbe o seksualnom nasilju kako bi se žrtve ohrabrile i na prijavljivanje slučajeva koji odstupaju od mita o tzv. pravom silovanju, a koji su u praksi puno češći.²⁷ Pored velike tamne brojke, kazneno djelo silovanja karakterizira i nesklad između broja prijavljenih i osuđenih osoba. Razlog tome je, dijelom, otežan postupak dokazivanja ovog kaznenog djela, budući da uglavnom ne postoje svjedoci događaja, a nerijetko nema ni materijalnih dokaza o počinjenju djela, no dijelom je ovakvo stanje i rezultat rasprostranjenih predrasuda o društvenim ulogama i obrascima ponašanja muškaraca i žena (Regan, Kelly, 2003:14; Radačić, 2012: 116-118).

²⁵ Rezultati istraživanja javnog mnijenja u RH provedenog 2009. pokazuju kako silovanje ulazi u kaznena djela koja se u najmanjoj mjeri prijavljuju policiji. Iako treba imati u vidu da je u istraživanju sudjelovao mali broj ispitanika i da je mali broj njih izjavio kako je bio žrtva ovog kaznenog djela, možemo reći kako je i ovo istraživanje potvrdilo da je upravo kod kaznenog djela silovanja tamna brojka kriminaliteta iznadprosječno visoka. Vidi Nacionalno istraživanje javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, o postupanju policije, te o suradnji između policije i lokalne zajednice, 2009: 14, 18, 20.

²⁶ Podaci brojnih svjetskih istraživanja pokazuju kako na jedan prijavljen slučaj silovanja dolazi između 15-20 neprijavljenih slučajeva. Za neke manje drastične oblike seksualnog nasilja taj omjer je i veći. Vidi Mamula, 2011.

²⁷ Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, studeni 2012., str. 9., dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=19402

Grafikon 5. Osuđene osobe za kazneno djelo silovanja prema spolu 2007–2011.

Iz podataka o osuđenim osobama za kazneno djelo silovanja vidljivo je kako su u gotovo 100% slučajeva počinitelji bili muškarci. U navedenom razdoblju imamo svega dvije osuđene počiniteljice za ovo kazneno djelo. Istodobno, žrtve silovanja su u 95% slučajeva žene (Mamula, 2011: 11). Veliki udio muškaraca među počiniteljima i žena među žrtvama ovog kaznenog djela potvrđuju i istraživanja u drugim državama (Belknap, 2007: 273). U europskim državama postotak muških počinitelja kaznenog djela silovanja kreće se oko 99%.²⁸ Primjerice, prema istraživanju provedenom Velikoj Britaniji u razdoblju od 2007–2009., broj optuženih muških osoba za kazneno djelo silovanja bio je gotovo 99%. Istodobno udio žena među žrtvama silovanja kreće se između 87-89%.²⁹

Odgovor Kaznenog zakona na rodno uvjetovano nasilje

Posljednjih godina RH učinila je znatne pomake u definiranju i sankcioniranju rodno zasnovanog nasilja, a posebice usvajanjem novog Kaznenog zakona. Sukladno zahtjevima Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, kao nova kaznena djela propisana su: kazneno

²⁸ European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, 2010: 97., dostupno na: http://europeansourcebook.org/ob285_full.pdf

²⁹ Violence against Women, Crime Report 2009–2010, dostupno na http://www.cps.gov.uk/publications/docs/CPS_VAW_report_2010.pdf

djelo sakaćenja ženskih spolnih organa (čl. 116), nametljivo ponašanje (čl. 140) i prisila na sklapanje braka (čl. 169). Nadalje, kao okolnost koja kazneno djelo teške tjelesne ozljede čini još težim, propisana je *trajna nesposobnost za reprodukciju*, pa se sada pod ovu odredbu mogu podvesti slučajevi prisilne sterilizacije koje, prema zahtjevu Konvencije, treba inkriminirati. Novi Kazneni zakon predviđa i da se svi postupci za kazneno djelo tjelesne ozljede, počinjeno u okviru obitelji, pokreću po službenoj dužnosti, a ne privatnom tužbom.

Iako rodno uvjetovano nasilje može imati različite oblike, njegovi najrasprostranjeniji, a ujedno i najteži, oblici su obiteljsko i seksualno nasilje. I u tom pogledu, Kazneni zakon donosi značajne novosti. Do njegova stupanja na snagu, nasilničko ponašanje u obitelji bilo je normirano dvostruko, i kao samostalno kazneno djelo i kao prekršaj. Kako je u praksi takva zakonska regulativa izazivala niz problema, jer nije postojala jasna crta razgraničenja između nasilničkog ponašanja u obitelji kao prekršaja i kao kaznenog djela,³⁰ u novom Kaznenom zakonu odustalo se od koncepcije po kojoj je nasilničko ponašanje u obitelji samostalno kazneno djelo. Umjesto toga, ono je sada inkriminirano na način da je nasilje nad bliskom osobom propisano kao kvalifikatorna okolnost kod niza kaznenih djela.³¹ Pojmom bliske osobe su, pored članova obitelji, obuhvaćeni i bivši bračni ili izvanbračni drug ili istospolni partner i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu. Na taj je način proširen krug osoba koje mogu biti žrtve obiteljskog nasilja. Osim toga, novi Kazneni zakon predviđa kao sigurnosne mjere zabranu približavanja ili udaljenje iz zajedničkog kućanstva, kao dodatne zaštitne mehanizme kojima se štite žrtve i po okončanju kaznenog postupka, a njihovo nepoštivanje propisuje kao zasebno kazneno djelo (čl. 311).

Novi Kazneni zakon značajno je preuredio i seksualne delikte. Od brojnih novosti, jedna od najznačajnijih je uvođenje kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka (čl. 152). Sljedeći suvremena shvaćanja o seksualnim deliktima, inkriminira se svaki spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja

³⁰ Pitanje razgraničenja prekršaja i kaznenih djela posebno je postalo aktualno nakon odluke Europskog suda za ljudska prava u slučaju *Maresti protiv Hrvatske*, temeljem koje je RH bila dužna naknaditi štetu zbog povrede prava da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen u istoj stvari (vidi čl. 4 Protokola 7 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda). U presudi se ističe kako nije moguće konsektivno vođenje prekršajnog i kaznenog postupka za kažnjiva djela koja se temelje na identičnim ili bitno istim činjenicama. Presuda *Maresti protiv Hrvatske*, 55759/07, 25. lipnja 2009., dostupna na: <http://www.echr.coe.int/echr>

³¹ Primjerice, kod kaznenog djela teškog ubojstva (čl. 111 t. 3), tjelesne ozljede (čl. 117 st. 2), teške tjelesne ozljede (čl. 118 st. 2), osobito teške tjelesne ozljede (čl. 119 st. 2), teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154 st. 1).

za koju osoba nije dala svoj pristanak.³² Temelj kaznenog djela silovanja je, također, izostanak pristanka, no u ovom slučaju radi se o izostanku pristanka kojemu je u osnovi uporaba sile ili prijetnje da će se izravno napasti na život ili tijelo silovane ili druge osobe. Definicijom kaznenog djela silovanja jasno se iskazuje da kod silovanja žrtva ne mora pružati otpor i da svaka primjena sile ili kvalificirane prijetnje razumijeva izostanak pristanka, s time da počinitelj može dokazivati suprotno (Turković, Maršavelski, 2013: 206-208).³³ Novost je, u odnosu na dotadašnje kazneno djelo, i u tome što sada kazneno djelo silovanja postoji i kod prijetnje da će se izravno napasti na život i tijelo bilo koje osobe, a ne samo bliske silovanoj osobi. Kao kvalifikatornu okolnost koja kaznena djela spolnog odnošaja bez pristanka i silovanja čini teškim kaznenim djelom protiv spolne slobode (čl. 154) predviđeni su, između ostalog, slučajevi kada su žrtve tih djela bliske osobe.

S obzirom na navedeno, možemo zaključiti kako je nedvojbena značajna normativna aktivnost u pogledu inkriminiranja određenih ponašanja iz područja rodno uvjetovanog nasilja proteklih godina. No, treba naglasiti kako svaka rasprava o rodno uvjetovanom nasilju nužno uključuje problematiku zaštite žrtava takvog nasilja. Iako su i u tom pogledu na normativnom nivou učinjeni znatni pomaci,³⁴ u tom području i dalje postoje ozbiljni nedostaci na

³² Ovi standardi postavljeni su još u Preporuci Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja, Rec (2002)5 od 30. travnja 2002. Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, također, traži od država stranaka da inkriminiraju svaki nekonzenzualni spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navođenje drugoga na spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s trećom osobom, bez njezina pristanka (čl. 36). I u praksi Europskog suda za ljudska prava zauzet je stav da treba inkriminirati svaki nedobrovoljni spolni odnos, dakle i u slučajevima kada nema fizičkog otpora. Vidi presudu M. C. v Bugarska (39272/98.) od 4. 12. 2003. Za analizu slučajeva silovanja vođenih pred Europskim sudom za ljudska prava v. Londono, 2010: 109-121.

³³ Iako su sudovi ponekad prihvaćali pravnu kvalifikaciju silovanja kada nije bilo pristanka žrtve, a počinitelj nije primijenio silu ili prijetnju (primjerice, VSRH, I Kž-176/94 od 27. 04.1994.), nerijetko se u sudskoj praksi razmatra je li i kakav je otpor pružala žrtva, kao dokaz da nije postojao pristanak na spolni odnošaj, i susreće tumačenje prema kojem silovanje postoji samo ako žrtva pruža jak, ozbiljan i stalan otpor (primjerice, I Kž-473/94 od 12.01.1995., VSRH, Kž-445/92 od 8. 10. 1992., K-183/08. od 25.09.2009.). Vidi Radačić, 2012: 109-112.

³⁴ Pored mjera opreza kojima se, prije svega, štite žrtve nasilja kada se pokrene kazneni postupak, novi Zakon o kaznenom postupku je u zasebnoj glavi osigurao niz prava žrtvama kaznenih djela općenito, a žrtvama kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa jamči i neka dodatna prava, primjerice, pravo na razgovor s besplatnim savjetnikom ili opunomoćenikom prije ispitivanja, pravo da ih u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, pravo da uskrate odgovor na pitanja koja se odnose na strogo osobni život, pra-

što je RH upozorio i Europski sud za ljudska prava u slučaju *Branko Tomašić i drugi protiv Republike Hrvatske*. U tom predmetu Europski sud je utvrdio da je sporni događaj, koji je završio tragično, jer je po izlasku iz zatvora nevjenčani suprug ubio ženu i dijete, bio predvidljiv i da je RH propustila poduzeti mjere kako bi se ugrožene osobe zaštitile. Sud je posebno istaknuo činjenicu da puštanju osuđenika iz zatvora nije prethodila procjena postoji li i dalje opasnost od ponavljanja djela, iako je u psihijatrijskom izvješću istaknuto da postoji snažna vjerojatnost da može doći do ponavljanja djela. Kako bi se ispravili nedostaci, koji se odnose na sustav zaštite života osoba od postupaka opasnih kriminalaca na koje je u ovom slučaju upozorio Europski sud, u novom Kaznenom zakonu uvedena je sigurnosna mjera zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 76). Zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora predviđen je za počinitelje kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju od pet ili više godina, odnosno počinitelje kojima je izrečena kazna zatvora od dvije ili više godina ako je riječ o kaznenom djelu s obilježjem nasilja ili spolnom deliktu. Ova sigurnosna mjera „izraz je potrebe da se osuđeniku pomogne po izlasku s izdržavanja dulje kazne zatvora u cilju njegove lakše integracije u društvo te zaštite određene žrtve i društva“ (Turković, Maršavelski, 2013: 112). Drugi slučaj pred Europskim sudom za ljudska prava, slučaj *A. protiv Hrvatske*, ukazao je na probleme u sustavu izvršenja izrečenih kazni. Protiv počinitelja, u razdoblju od četiri godine, bila su pokrenuta tri kaznena i četiri prekršajna postupka zbog nasilja u obitelji i prijetnji supruzi, a niti jedna izrečena sankcija, pa ni ona bezuvjetne kazne zatvora nije bila izvršena (Grozđanić, Škorić, Vinja, 2010: 691-696). Ove presude Europskog suda na zoran način pokazuju kako same odredbe kojima se obiteljsko nasilje propisuje, bilo kao kazneno djelo, bilo kao prekršaj, nisu dovoljne ako ih ne prati odgovarajući pravni okvir za zaštitu žrtve i s tim povezano otklanjanje uzroka nasilničkog ponašanja te njegovo dosljedno provođenje u praksi.

vo da predlože da budu ispitane putem audio-video uređaja. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, 121/2011.

Zaključak

Pravedan kaznenopravni sustav je onaj koji poštuje temeljna ljudska prava i jednako štiti sve, žene i muškarce. U tom smislu posve je opravdano što norme kaznenog prava imaju neutralan karakter i što ne postoji razlika u njihovoj primjeni u odnosu na žene i muškarce kao počinitelje i kao žrtve kaznenih djela. Istodobno, kaznenopravni sustav treba biti rodno osjetljiv, djelovati u pravcu spriječavanja rodno uvjetovanog nasilja i kažnjavanja njegovih počinitelja te zaštite žrtava takvog nasilja.

Brojna istraživanja pokazuju kako su žene često žrtve nasilnih kaznenih djela, pa u tom smislu ne možemo zanemariti činjenicu da je upravo kazneno pravo moćan instrument koji utječe na njihov položaj u društvu, jer o kaznenopravnoj regulativi uvelike ovisi hoće li i na koji način žene biti zaštićene od različitih oblika nasilja. U tom pogledu, na normativnom nivou, učinjeni su znatni pomaci, no praksa nam pokazuje kako pravna regulativa sama po sebi nije dovoljna. To možemo vidjeti na primjerima dvaju dominantnih oblika rodno uvjetovanog nasilja, obiteljskom i seksualnom nasilju. Nasilničko ponašanje u obitelji bilo je do 2013. propisano i kao samostalno kazneno djelo i kao prekršaj, te je i u kaznenom i u prekršajnom postupku bilo predviđeno niz mjera za zaštitu žrtva. No, unatoč tome, bili smo, a i danas smo, svjedoci obiteljskog nasilja koje kao krajnji ishod ima smrt žene. Istodobno, unatoč stalnom usklađivanju kaznenopravnog uređenja seksualnih delikata i širenja kriminalne zone silovanja, samo se mali broj slučajeva prijavljuje. Velika tamna brojka, kao i očit nerazmjer između prijava i osuda za ovo kazneno djelo, pokazuje kako su još uvijek jake predrasude o društvenim ulogama muškaraca i žena.

Sve to upućuje na zaključak kako pravne norme, iako su snažan instrument koji utječe na stvaranje novih obrazaca ponašanja, nisu svemoguće. Potrebno je i dalje djelovati u pravcu razvijanja svijesti o neprihvatljivosti pojedinih oblika ponašanja, koja su upravo rezultat rodni stereotipa, te mijenjati stavove pojedinaca o rodnim ulogama i rodnoj jednakosti općenito. Činjenica je da smo tradicionalno društvo i da je ovdje riječ o dugotrajnom i sporom procesu čiji rezultati neće biti odmah vidljivi, no to ne smije biti razlog da se od njega odustane. Istodobno, treba nastaviti raditi na osiguranju uvjeta za provedbu postojećih propisa o zaštiti žrtava nasilja, ali i uspostaviti sustav u kojem će pojedinci zaduženi za njihovu provedbu odgovarati za svoje propuste.

Literatura

- Anderson, G.S. (2007) *Biological Influences on Criminal Behavior*. Boca Raton: CRS Press.
- Belknap, J. (2007) *The Invisible Woman: Gender, Crime and Justice*. Wadsworth: Thomson.
- Borić, R. (ur.) (2007) *Pojmovnik rodne terminologije*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Declaration on the Elimination of Violence against Women, UN, A/RES/48/104, 20 December 1993
- Gartner, R. (2011) Sex, Gender and Crime. U: M. Tory (ur.) *The Oxford Handbook of Crime and Criminal Justice*. New York: Oxford University Press, str. 348-384.
- Giddens, A. (2006) *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Grozdanić, V., Škorić, M., Vinja, I. (2010) Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2, str. 669-698.
- Grozdanić, V., Rittossa, D. (2011) Povijesni razvoj kaznenopravnog statusa žena. U: V. Grozdanić (ur.) *Kada žena ubije*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 15-100.
- I KŽ-473/94 od 12.01.1995.
- K-183/08. od 25.09.2009.
- Kamenov, Ž., Galić, B., (ur.) (2011) *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Kazneni zakon, Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 125/11, 144/12.
- Londono, P. (2010) Defining Rape under the European Convention on Human Rights: Torture, Consent and Equality. In: V. Munro, C. McGlynn (eds.) *Rethinking Rape Law: International and Comparative Perspectives*. London: Routledge, str. 109-121.
- M. C. v Bugarska (39272/98.) od 4.12.2003.
- Mamula, M. (ur.) (2011) *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000-2010*. Zagreb: Ženska soba.
- Martinović, I. (2011) Specifičnosti ženskog kriminaliteta iz aspekta bihevioralne biologije. U: V. Grozdanić (ur.) *Kada žena ubije*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 101-152.
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Narodne novine, br. 20/11.

Nacionalno istraživanje javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, o postupanju policije, te o suradnji između policije i lokalne zajednice (2009) Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj u RH (UNDP) & Ministarstvo unutarnjih poslova RH.

Nikolić-Ristanović, V. (1996) Sindrom zlostavljane žene i njegove implikacije na pravni položaj optuženih za ubistvo, *Anali*, 1, str. 43-59.

Nikolić-Ristanović, V. (2000) *Od žrtve do zatvorenice: nasilje u porodici i kriminalitet žena*. Beograd: Viktimološko društvo Srbije i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Preporuka Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja, Rec (2002)5, 30. travnja 2002.

Radačić, I. (2011) Razvoj ljudskih prava žena u praksi Europskog suda za ljudska prava. U: I. Radačić, J. Vince Pallua (ur.) *Ljudska prava žena*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, str. 25-41.

Radačić, I. (2012) Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabludu o pristanku i postojanje rodni stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1, str. 105-125.

Regan, L., Kelly, L. (2003) *Rape: Still a forgotten issue*. London: London Metropolitan University.

Schafran, L.H. (1997) Why Empirical Data Must Inform Practice. In: D. Frazee, A.M. Noel, A. Brenneke (eds.), *Violence against Women: Law and Litigation*. New York: Clark Boardman Callaghan, str. 1-82.

Škorić, M., Debeljak, S., Karlavaris Bremer, U. (2011) Žene i nasilje–žrtve i počiniteljice, Utjecaj činjenice nasilja na izbor vrste i mjere kazne u sudskoj praksi. U: V. Grozdanić (ur.) *Kada žena ubije*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 299-332.

Turković, K., Maršavelski A. (ur.) (2013) *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.

VSRH, I KŽ-176/94 od 27.04.1994.

VSRH, KŽ-445/92 od 8.10.1992.

Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 121/11,143/12.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine, br. 116/03, 137/09, 14/10, 60/10.

Internet izvori

Branko Tomašić i drugi protiv Republike Hrvatske. Dostupno na: <http://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/Praksa/40C9A48B96EAD7AC125758200724C71?OpenDocument> stranici pristupljeno 10.2.2013.

Domestic Violence against Women Report, European Commission, September 2010. Dostupno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf stranici pristupljeno 10.2.2013.

European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics–2010. Dostupno na: http://europeansourcebook.org/ob285_full.pdf stranici pristupljeno 10.2.2013.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Dostupno na: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/archive/documentation/otherlanguages/Samrefugees/EVROPSKA%20KONVENCIJA%20ZA%20ZASTITU%20LJUDSKIH%20PRAVA_en.asp stranici pristupljeno 10.2.2013.

Explanatory Report to the Council of Europe on the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic violence, 2011. Dostupno na: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm> stranici pristupljeno 1.2.2013.

Family Violence Statistics, Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, 2005. Dostupno na: <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/fvs02.pdf> stranici pristupljeno 10.2.2013.

Feasibility Study to Assess the Possibilities, Opportunities and Needs to Standardise National Legislation on Violence against Women, Violence against Children and Sexual Orientation Violence, European Commission, 2010. Dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/daphne_feasibility_study_2010_en.pdf stranici pristupljeno 10.2.2013.

Final Activity Report of the Council of Europe, Task Force to Combat Violence against Women, including Domestic Violence, 2008. Dostupno na: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/final_Activity_report.pdf stranici pristupljeno 1.2.2013.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=210&CM=1&DF=&CL=ENG>, stranici pristupljeno 27.2.2013.

Intimate Partner Violence, 1993–2010, U.S. Department of Justice, November 2012. Dostupno na: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv9310.pdf> stranici pristupljeno 12.2.2013.

Maresti protiv Hrvatske, 55759/07, 25. lipnja 2009. Dostupno na: <http://www.echr.coe.int/echr>, stranici pristupljeno 1.2.2013.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2012. Dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=19402 stranici pristupljeno 10.2.2013.

Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against Women–Victim Support, European Union, 2012. Dostupno

na: <http://www.eige.europa.eu/sites/default/files/Violence-against-Women-Victim-Support-Report.pdf> stranici pristupljeno 12.2.2013.

Statistička izvješća, 2000.-2012., Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno: <http://www.dzs.hr/> stranici pristupljeno 10.2.2013.

Violence against Women, Crime Report 2009-2010. Dostupno na: http://www.cps.gov.uk/publications/docs/CPS_VAW_report_2010.pdf stranici pristupljeno 12.2.2013.

MARISSABELL ŠKORIĆ

Sex and Gender Characteristics in the Criminal Code of the Republic of Croatia with special reference to the criminal offences of rape and domestic violence

The study deals with the issue of whether the norms of criminal law make a distinction between male and female sex with regard to the perpetrator of the criminal offence as well as with regard to the victim of the criminal offence and also the issue of whether male or female sex have any role in the criminal law. It is with this objective in mind that the author analysed the provisions of the Criminal Code of the Republic of Croatia and statistical data on total crime in the Republic of Croatia and the relation between male and female perpetrators of criminal offences. The statistical data reveal that men commit a far greater number of offences than women. Apart from this, women and men also differ according to the type of the criminal offence they tend to commit. Women as perpetrators of criminal offences that involve the element of violence are very rare. At the same time, women are very often victims of violent offences perpetrated by men, which leads us to the term of gender-based violence. Although significant steps forward have been made at the normative level in the Republic of Croatia in defining and sanctioning of gender-based violence, gender stereotypes can still be observed in practice when sexual crimes are in question so that we can witness domestic violence on a daily basis. All of this leads to the conclusion that it is necessary to make further efforts in order to remove all obstacles that prevent changes in social relations and ensure equality between women and men, not only de jure but also de facto.

Key words: sex, gender, gender-based violence, Criminal Code of the Republic of Croatia.